

Başkent Üniversitesi Öğrencilerinin Bütüncül Tıp (İntegratif Tıp) Konusundaki Farkındalıklarının İncelenmesi

Investigation of Awareness of Students of Başkent University on Integrative Medicine

İD Gülcihan AKKUZU,^a
Büke YILMAZ,^b
D. Deniz ÜN^c

^aDoğum, Kadın Sağlığı ve
Hastalıkları Hemşireliği Bölümü,
Ufuk Üniversitesi
Hemşirelik Yüksekokulu,
Ankara

^bBaşkent Üniversitesi
İzmir Zübeyde Hanım Uygulama ve
Araştırma Merkezi,
İzmir

^cÇocuk Kardiyoloji BD,
Başkent Üniversitesi Tıp Fakültesi,
Ankara

Received: 17.01.2017

Received in revised form: 16.06.2017

Accepted: 26.07.2017

Available online: 30.04.2018

Correspondence:

Gülcihan AKKUZU
Ufuk Üniversitesi
Hemşirelik Yüksekokulu,
Doğum, Kadın Sağlığı ve
Hastalıkları Hemşireliği Bölümü, Ankara,
TÜRKİYE/TURKEY
gulcihanakkuzu@yahoo.com

ÖZET Amaç: İntegratif tıp; insanın bir bütün olarak, bedeninin yanı sıra ruhsal ve zihinsel sağlığının korunması ve tedavi edilmesine dayalı yeni bir yaklaşımdır. Bu çalışmada amaç, Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri, Mühendislik ve Eğitim Fakülteleri öğrencilerinin “integratif tıp” konusundaki farkındalıklarını incelemektir. **Gereç ve Yöntemler:** Tanımlayıcı olarak planlanmış bu çalışmada, son sınıf öğrencilerinin %96’sı araştırma kapsamına alınmıştır. Veriler, literatür doğrultusunda hazırlanan 30 sorunun yer aldığı soru formu kullanılarak, araştırmacılar tarafından toplanmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde yüzdelik hesapları ve ki-kare testi kullanılmıştır. **Bulgular:** Araştırmaya katılan öğrencilerin %53,1’i 22 ve 23 yaşında, %66,7’si kadın, %20,8’i sağlık bilimleri, %39,6’sı mühendislik, %39,6’sı da eğitim fakültelerinden idi. Katılımcılar arasında sağlık bilimlerindeki öğrencilerin %35,0’inin, diğer fakültelerdeki öğrencilerin %55,3’ünün “integratif tıp kavramını” duyduğu belirlenmiştir. Sağlık bilimleri fakültesindeki öğrencilerin %45’i, diğer fakültelerdeki öğrencilerin %47,4’ü sağlığın “beden” ögesi ile ilgili, sağlık bilimlerindeki öğrencilerin %40’ı, sağlık bilimleri dışı fakülte öğrencilerinin %34,2’si “beden, zihin ve ruh” ögelerinin hepsi ile ilgili sağlık hizmeti ihtiyacı duyduğunu belirtmiştir. Öğrencilerin %50’si mevcut sağlık hizmetleri içinde bu ihtiyacının karşılandığını, %95,8’i integratif yöntemlerle ilgili seminer/egitim/yazılı materyal gereksinimi, %62,5’i bu yöntemlerin hastanelerde “uygulanabilir” olduğunu, %94,8’i devletin bu uygulamalar için sağlık kuruluşlarına ödenek sağlayabileceğini düşünmektedir. Katılımcıların %50’si bu uygulamalar için bütçe ayırmak konusunda olumlu fikir belirtmişlerdir. İntegratif uygulamaların sağlık personelinin eğitiminde yer almasının çok iyi olabileceği, sağlık bilimleri dışı fakültelerdeki öğrencilerin tamamı ve sağlık bilimlerindeki öğrencilerin %90,0’ı tarafından ifade edilmiştir. **Sonuç:** Öğrencilere ve topluma, integratif tıp konusunda bilgilendirme yapılması, sağlık bilimleri ve tıp fakültesi öğrencilerine ve seçmeli olarak da diğer bölümlerin derslerinde yer alması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Bütüncül tıp; bütüncül sağlık

ABSTRACT Objective: Integrative medicine is a new approach to medicine which evaluates each patient as a whole, taking into account not only their physical health but mental and spiritual health as well during treatment. In this study, students from Baskent University School of Health, School of Engineering, and the School of Education worked together in investigating the awareness about the field of integrative medicine. **Material and Methods:** Designed to be a descriptive research study, a total of 96 students in their final year were recruited. Data was obtained from a questionnaire prepared and distributed by the researchers comprised of 30 questions and in accordance with the literature. Percentages were calculated and chi-square test was used to analyze the data. **Results:** 53.1% of the students were between the ages of 22 and 23, 66.7% were female, 20.8% were from the school of health, 39.6% from the school of engineering, and 39.6% from the school of education. Among those who had heard of “integrative medicine” 35.0% were from the school of health, and 55.3% from other schools. 45% of students from the school of health and 47.4% of those from other schools viewed “body” as a component of health. 40% of students from the school of health and 34.2% of those from other schools viewed “body, mind, and spirit” as being necessary components of health. 50% of all students thought that the “body, mind, and spirit” approach was used in health services, 95.8% felt that seminars/education/pamphlets about integrative medicine are necessary. 62.5% of students agreed that integrative medicine should be applied in hospitals. 94.8% of students agreed that organizations supported by the government for the advancement of integrative medicine should be in place. 50% of students gave positive feedback regarding the idea of setting a budget for the practices of integrative medicine. All students from the school of health and 90.0% from other schools agreed that integrative medicine should be included in the education of all healthcare personnel. **Conclusion:** In conclusion it is advised that raising awareness among students and the public about integrative medicine, and also making it a part of the education for healthcare professionals, and elective for other school departments, would be beneficial.

Keywords: Integrative medicine; holistic health

Fransızca kökenli “integre” kelimesi sıfat olarak “bütünleşmiş” anlamına gelmektedir. Entegre olmak fiili Türkçe “bütünleşmek” demektir. “integratif tıp” terimi ise çeşitli kaynaklarda Türkçeye “bütünleşik tıp, bütünleştirici tıp, bütüncül tıp” şeklinde uyarlanmıştır.¹ Tamamlayıcı tıp terimi, Batı tıbbi (konvansiyonel tıp/kanıta dayalı tıbbin) dışındaki Batı tıbbi ile birlikte kullanılan yöntemleri, alternatif tıp ise batı tıbbi yerine ve tamamlayıcı olarak kullanılabilen yöntemleri ifade etmektedir.² İntegratif tıp; tamamlayıcı veya alternatif tıbbın konvansiyonel sağlık bakımına entegrasyonu anlamına gelen bir yaklaşımdır.^{3,4} Batı ve Doğu tıbbının, başka bir deyişle pozitif bilimlerin yanı sıra tamamlayıcı ve destekleyici yaklaşımlar dâhil kanıt temelli bütüncül uygulamaların, sağlık hizmetlerine yerleştirilmesi gereksiniminden ortaya çıkmıştır. Batı tıbbi ile geleneksel tamamlayıcı yöntemleri birleştirerek bunları kanıta dayalı bir ortamda harmanlayan yaklaşım geleceğin tıbbi olarak anılmaktadır.¹ Geleneksel (konvansiyonel) tıp bilimsel yöntemlere dayanmaktadır. Bununla birlikte birçok birey geleneksel tıbbın yanı sıra alternatif yöntemleri kullanmayı seçebilmektedir. Bireyleri bu yöntemleri aramaya iten pek çok neden bulunmaktadır. İlaçların toksik ya da bağımlılık yapma potansiyeli, hekim-hasta ilişkilerinin istendik düzeyde olmaması ve doğal karışımların yan etkilerinin olmayacağı inancı bu nedenlerden bazılarıdır.⁵ Tamamlayıcı tıp, fiziksel bakış açısı ile birlikte bireyin duygusal, ruhsal öğeleri ile de ilgilenen holistik bir yaklaşımdır. Beden ve zihin arasındaki uyum ve denge tamamlayıcı bakımın hedefidir. Çoğu tamamlayıcı yöntem zihin ve beden bağlantısını göz önünde bulundurarak kişinin kendi doğal iyileşme güçlerini artırmaya dayalıdır.⁶ “İntegratif” terimi, daha çok hasta merkezli ve holistik bir bakış açısını kapsadığından, giderek “alternatif” terimi yerine kullanılmaktadır.⁷ Bu araştırmada da geleneksel ve alternatif tıp/tamamlayıcı tıp kavramlarını kapsayan ve daha yeni bir terim olan “integratif tıp” terimi kullanılmıştır.

Dünya’da halkın talebi sonucunda integratif tıp ve integratif bakım alanındaki kurslara ilgi duyulmuş ve insanlar eğitimler almaya başlamıştır. Daha sonra tedavi, devlet sağlık kuruluşları tara-

findan karşılanmaya başlanmıştır.^{8,9} Bununla birlikte ders müfredatlarına integratif tıp ile ilgili dersler konulmuştur.^{7,10} Örneğin; Amerika Birleşik Devletleri (ABD)’nde hemşirelik alanında, hem öğretim elemanları hem de öğrencilerden gelen istek üzerine integratif tıp ile ilgili dersler müfredata konulmuştur.⁷

Türkiye’de de integratif tıp uygulamaları ile ilgili özellikle son üç yıl içinde önemli gelişmeler olmuştur. “Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Uygulamaları Daire Başkanlığı” kurulmuş ve eğitim standartları belirlenmiştir. Resmi gazetede 27 Ekim 2014 tarihli “Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Uygulamaları Yönetmeliği” yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.¹¹ Bu yönetmelikle birlikte uygulamaların hukuki boyutu ile bilimsel bilgiye dayalı olarak ve ehil ellerde güvenli biçimde uygulanması önem kazanan konular hâline gelmiştir.⁵ ABD’de toplumun güvenilir bilgi ve uygulamalara yönlendirilmesi için yasal düzenlemelere ihtiyaç duyulmuş, Sağlık Bakanlığı’na bağlı olarak, “National Center for Complementary and Integrative Health” kurumu kurulmuştur. Türkiye’de de benzer şekilde, 2014 yılında Türkiye Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Enstitüsü kurulmuştur.² Bunların yanı sıra birçok üniversitede bu yöntemlere yönelik eğitim sertifikaları verilmeye başlanmış, birçok şehirde uygulama üniteleri kurulmuştur. Bazı üniversitelerde sağlık bilimleri eğitimi veren bölümlerde seçmeli dersler açılmıştır. ABD’de Tamamlayıcı ve Alternatif Tedaviler (TAT) ve integratif sağlık bakımı konusunda lisans düzeyinde disiplinlerarası çalışan merkezler, programlar ve fakültelerde dersler şeklinde programlar bulunmaktadır.¹² Kreitzer ve ark., değişen sağlık bakım sistemi içinde hasta merkezli ve bütüncül bakım, sağlık ve iyilik konusunda bireylerin kendi sorumluluklarını üstlendiği konvansiyonel, biyomedikal bakımla TAT yöntemlerinin entegre edildiği uygulamalar, ilkeler ve prensiplerin geliştirilmesi, sağlık personelinin eğitiminin de bu doğrultuda olması gerektiğini vurgulamaktadırlar.¹²

Literatürde genç bireylerin ve üniversite öğrencilerinin, integratif yöntemler hakkındaki görüşleri, kullanım düzeyleri, demografik özellikleri konusunda araştırmaların daha sınırlı olduğu görülmektedir.¹⁰ Nguyen ve ark., ABD’de üniversite

öğrencilerinin %35-82'sinin TAT kullandığını aktarmışlardır.¹³ Üniversite öğrencileri yüksek eğitim seviyeleri nedeni ile kendi sağlığının sorumluluğunu almaya ve farklı sağlık bakım uygulamalarını araştırmaya daha açıktır. Üniversite öğrencileri daha çok vitamin ve bitkisel destek tedavilerini, yoga, meditasyon, kayropratik, dua etme ve spiri-tual iyileşme yöntemlerini kullanmaktadırlar. Üniversite öğrencileri ve akademik personel üzerinde yapılan bir çalışmada, sosyal ve sanat alanından katılımcılar bitkisel ilaçları tamamen güvenli buluyor iken, sağlık ile ilgili fakültelerden katılımcılar tam olarak güvenli bulmamaktadırlar.¹⁴ İntegratif tıp hakkında öğrencilerin görüş, düşünce ve kullanımı ile ilgili Türkiye’de bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Bu çalışmada, sağlık, mühendislik ve eğitim olarak üç farklı meslek alanı adayı olan öğrencilerin integratif tıp konusundaki farkındalıklarının incelenmesi ve karşılaştırılması amaçlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

Tanımlayıcı olarak planlanmış araştırmada evren ve örnekleme yöntemi kullanılmamış; Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri, Mühendislik ve Eğitim Fakülteleri son sınıf öğrencilerinden araştırmaya katılmayı kabul edenler araştırma kapsamına dâhil edilmiştir. Araştırmanın planlanıp uygulandığı ders döneminde sağlık bilimleri fakültesinde ya da diğer fakültelerde integratif tıp ile ilgili mevcut bir ders bulunmamakta idi. Verilerin toplandığı eğitim-öğretim döneminde (2015-2016 Bahar Yarıyılı) sağlık bilimleri, mühendislik ve eğitim fakülteleri son sınıfında toplam 551 öğrenci mevcuttu. Bu öğrenciler arasından araştırmaya katılmayı kabul edenlerin sayısı 96 olmuş, 551 öğrencinin %17,42’si araştırma kapsamına alınabilmiştir. Evren ve örnekleme seçimi yapılmadığından elde edilen bulgular genellenememektedir. Veriler, literatür doğrultusunda hazırlanan 30 sorudan oluşan bir soru formu ile toplanmıştır. Yeni bir kavram olması nedeni ile, veri toplama formunda demografik bilgilerden sonra, integratif tıp konusundaki ilk sorulardan önce kavramın açıklaması araştırmaya katılan bireylere bilgi olarak verilmiştir. Geliştirilen soru formu, çalışma kapsamına alınması plan-

lanmayan 3. sınıflardaki 10 öğrenciye ön uygulama yapıldıktan sonra düzenlenerek son şekli verilmiştir.

İSTATİSTİKSEL ANALİZ

Soru formu, araştırmacılar tarafından yüz yüze görüşme tekniği uygulanarak (ort. 10 dk) 14-15 Nisan 2016 tarihinde toplanmıştır. SPSS 17.0 paket programı ile araştırmacılar tarafından girilen verilerin değerlendirilmesinde ki-kare testi kullanılmıştır. $p < 0,05$ anlamlı olarak değerlendirilmiştir. Başkent Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler ve Sanat Araştırma Kurulu’ndan yazılı (tarih: 04 Nisan 2016, Sayı: 17162298.600-76), öğrencilerden sözel izin alınmıştır.

BULGULAR

Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin %53,1’i 22 ve 23 yaşında, %46,9’u 24 yaş ve üzerinde olup; %66,7’si kadın, %33,3’ü erkek idi. Araştırma kapsamındaki 20 (%20,8) öğrenci sağlık bilimleri fakültesi, 38 (%39,6)’i mühendislik fakültesi ve 38 (%39,6)’i eğitim bilimleri fakültesindedir (Tablo 1).

Öğrencilerin bütüncül (integratif) tıba ilişkin görüşleri incelenmiş ve %51’i “bütüncül (integratif tıp) kavramını” duyduğunu belirtmiştir (Tablo 2). Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin %47’si sağlığını “beden”, %35,4’ü de “beden, zihin ve ruh” alanlarıyla ilgili sağlık hizmeti ihtiyacı duyduğunu

TABLO 1: Öğrencilerin demografik ve tanıttıcı özellikleri.

Özellikler	Sayı	
	n: 96	%
Yaş (yıl)		
22 ve 23 yaş	51	53,1
24 yaş ve üzeri*	45	46,9
Cinsiyet		
Kadın	64	66,7
Erkek	32	33,3
Fakülte		
Sağlık Bilimleri Fakültesi	20	20,8
Mühendislik Fakültesi	38	39,6
Eğitim Bilimleri Fakültesi	38	39,6

*En büyük 29 yaş idi.

TABLO 2: Öğrencilerin integratif tıp kavramını duyma oranları ve integratif tıp hakkındaki görüşlerinin yaş, cinsiyet ve fakülteye dağılımı.

	Yaş (yıl)				Cinsiyet				Fakülte				Toplam	
	22-23		24+		Kadın		Erkek		Sağlık Bilimleri		Sağlık dışı		s	%
	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%		
İntegratif tıp kavramını daha önce duyma														
Duydum	26	51,0	23	51,1	33	51,6	16	50,0	7	35,0	42	55,3	49	51,0
Duymadım	25	49,0	22	48,9	31	48,4	16	50,0	13	65,0	34	44,7	47	49,0
	X ² =0,00, p=0,990				X ² =0,021, p=0,885				X ² =2,602, p=0,107					
Sağlığın öğeleri														
Beden	2	3,9	1	2,2	2	3,1	1	1,6	-	-	3	3,9	3	3,1
Ruh	1	2,0	2	4,4	1	1,6	2	3,1	1	5,0	2	2,6	3	3,1
Beden, zihin, ruh	48	94,1	42	93,3	61	95,3	29	95,3	19	95,0	71	93,4	90	93,8
Sağlık hizmeti ihtiyacı duyulan alan														
Beden, zihin, ruh	16	31,4	18	40,0	24	37,5	10	31,3	8	40,0	26	34,2	34	35,4
Beden	28	54,9	17	37,8	30	46,9	15	46,9	9	45,0	36	47,4	45	46,9
Diğer	7	13,7	10	22,2	10	15,6	7	21,9	3	15,0	14	18,4	17	17,7
	X ² =2,973, p=0,226				X ² =0,00, p=0,990				X ² =0,273, p=0,872					
Mevcut sağlık hizmetleri içinde bu ihtiyacının karşılanıp karşılanmadığı														
Evet	22	43,1	26	57,8	14	27,5	20	44,4	11	55,0	37	48,7	48	50,0
Hayır	5	9,8	5	11,1	10	19,6	10	22,2	1	5,0	9	11,8	10	10,4
Kısmen	24	47,1	14	31,1	27	52,9	15	33,3	8	40,0	30	39,5	38	39,6
					X ² =4,129, p=0,127				X ^{2(LR)} =0,839, p=0,657					
"Hastalık"ın bu sağlık öğelerinden hangisini etkilediği														
Beden, zihin ve ruhu bütün olarak etkiler	43	84,3	34	75,6	57	89,1	20	62,5	14	70,0	63	82,9	77	80,2
Sadece birini etkiler	2	3,9	2	4,4	3	4,7	1	3,1	2	10,0	2	2,6	4	4,2
Diğer	6	11,8	9	20,0	4	6,3	11	34,4	4	20,0	11	14,5	15	15,6
Bu öğe/öğeleri bütünüyle kapsayan hizmetlere gereksinim olup olmadığı														
Evet	49	96,1	41	91,1	60	93,8	30	93,8	18	90,0	72	94,7	90	93,8
Hayır	2	3,9	4	8,9	4	6,3	2	6,3	2	10,0	4	5,3	6	6,3
	X ² =1,007, p=0,316													

düşünmektedir. Öğrencilerin %39,6'sı ihtiyaç duydukları sağlığın bu öğelerini kapsayan hizmeti "kısmen" alabildiklerini düşünüyor iken, %10,4'ü de bu hizmeti alamadığını düşünmektedir. Öğrencilerin %80,2'si hastalığın "beden, zihin ve ruhu bütün olarak etkilediği"ni belirtmiştir. Öğrencilerin integratif tıp kavramı hakkındaki görüşleri yaş, cinsiyet ve okudukları fakülteye göre incelendiğinde bu değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır (p>0,05).

Öğrencilerin "duymuş" olduğu bazı uygulamaların yaş, cinsiyet ve fakülteye göre dağılımı incelendiğinde ise "sıcak ve soğuk uygulamalar" ile okudukları fakülte arasında istatistiksel anlamlı farklılık saptanmıştır (Tablo 3). Sıcak uygulamayı duyanların %80'i (p=0,022), soğuk uygulamayı du-

yanların ise sadece %25'i sağlık bilimleri fakültesinde okumaktadır (p=0,082).

Araştırma kapsamına alınan öğrencilere integratif yöntemlerle ilgili seminer/egitim/yazılı materyal gereksinimi olup olmadığı sorulmuş ve %95,8'i "Evet, gereksinim var." yanıtını işaretlemiştir (Tablo 4). İntegratif yöntemlerin hastanelerde uygulanmasının "çok iyi olacağını" belirtenlerin oranı %37,5'u iken, "uygulanabilir" olduğunu düşünenlerin oranı ise %62,5'tir. Bu yöntemlerin uygulanabileceği yerleri değerlendiren katılımcıların %31,3'ü hastanelerde güvenli uygulama yapılabileceğini ifade etmişlerdir. Kişiler bu uygulamalar için bütçe ayırmak konusunda olumlu (%50) ve olumsuz (%50) eşit oranda fikir belirtmişlerdir. İntegratif uygulamalar için dev-

TABLO 3: Öğrencilerin “duymuş” olduğu integratif tıp uygulamalarının yaş, cinsiyet ve fakülteye göre dağılımı.

	Yaş (yıl)				Cinsiyet				Fakülte				Toplam	
	22-23		24+		Kadın		Erkek		Sağlık Bilimleri		Sağlık dışı		s	%
	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%		
Sıcak uygulama														
Duymuş	21	41,2	21	46,7	29	45,3	13	40,6	16	80,0	38	50,0	54	56,3
Diğer	30	58,8	24	53,3	35	54,7	19	59,4	4	20,0	38	50,0	42	43,8
	$X^2=0,293, p=0,588$				$X^2=0,190, p=0,663$				$X^2=5,790, p=0,022^*$					
Soğuk uygulama														
Duymuş	21	41,2	20	44,4	28	43,8	13	40,6	5	25,0	36	47,4	41	42,7
Diğer	30	58,8	25	55,6	36	56,3	19	59,4	15	75,0	40	52,6	55	57,3
	$X^2=0,104, p=0,747$				$X^2=0,085, p=0,770$				$X^2=6,679, p=0,082^*$					

*İstatistiksel olarak anlamlı bulunan değişkenler tabloda gösterilmiştir.

Diğer: Uyguladım, çevremde uygulayanlar, fikrim yok.

TABLO 4: İntegratif yöntemler hakkında seminer/eğitim/yazılı materyal gereksinimi, yöntemlerin hastaneler ve en güvenli biçimde uygulanabileceği diğer yerler, sağlık bütçesindeki yeri, sağlık personelinin eğitiminde yer alması hakkındaki görüş ve önerilerin yaş, cinsiyet ve fakülteye göre dağılımı.

	Yaş (yıl)				Cinsiyet				Fakülte				Toplam	
	22-23		24+		Kadın		Erkek		Sağlık Bilimleri		Sağlık dışı		s	%
	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%	s	%		
Seminer/eğitim/yazılı materyal gereksinimi														
Evet	49	96,1	43	95,6	63	98,4	29	90,6	18	90,0	74	97,4	92	95,8
Hayır	2	3,9	2	4,4	1	1,6	3	9,4	2	10,0	2	2,6	4	4,2
Hastanelerde uygulanması														
Çok iyi olur	15	29,4	21	46,7	24	37,5	12	37,5	8	40,0	28	36,8	36	37,5
Uygulanabilir	36	70,6	24	53,3	40	62,5	20	62,5	12	60,0	48	63,2	60	62,5
	$X^2=3,037, p=0,081$				$X^2=0, p=1,000$				$X^2=0,067, p=0,795$					
En güvenli biçimde uygulanabileceği yerler														
Hastane	14	27,5	16	35,6	23	35,9	7	21,9	6	30,0	24	31,6	30	31,3
Diğer	37	72,5	29	64,4	41	64,1	25	78,1	14	70,0	52	68,4	66	68,8
	$X^2=0,731, p=0,393$				$X^2=1,964, p=0,161$				$X^2=0,018, p=0,991$					
Bu uygulamalara aylık bütçe ayırma														
Evet	24	47,1	24	53,3	36	56,3	12	37,5	10	50,0	38	50,0	48	50,0
Hayır	27	52,9	21	46,7	28	43,8	20	62,5	10	50,0	38	50,0	48	50,0
	$X^2=0,376, p=0,539$				$X^2=3,000, p=0,083$				$X^2=0,000, p=1,000$					
Devlet sağlık kuruluşlarına bu uygulamalar için ödenek sağlamalı mı?														
Evet	48	94,1	43	95,6	61	95,3	30	93,8	18	90,0	73	96,1	91	94,8
Hayır	3	5,9	2	4,4	3	4,7	2	6,3	2	10,0	3	3,9	5	5,2
Sağlık personelinin eğitiminde yer almalı mı?														
Çok iyi olur/olabilir	50	98,0	44	97,8	63	98,4	31	96,9	18	90,0	76	100,0	94	97,9
Gereksiz	1	2,0	1	2,2	1	1,6	1	3,1	2	10,0	-	-	2	2,1

let sağlık kuruluşlarının kişilere ödenek sağlaması gerektiğini savunan büyük bir kesim (%94,8) olduğu saptanmıştır. Tıp ve sağlık bilimleri fakültesi öğrencilerinin tamamı (n=76) ve sağlık dışı öğ-

rencilerin de tamamına yakını (%97,9) integratif uygulamalarla ilgili ders kapsamında eğitim görmelerinin çok iyi olabileceği düşüncesini ifade etmişlerdir.

TARTIŞMA

Bu araştırmada, yaş aralığı 22-29 yıl olan gençlerin, hastalığın bedeni, zihni ve ruhu birlikte etkilediğini düşündükleri gösterilmiştir. Aynı zamanda bu gençlerin yaklaşık yarısı integratif tıp kavramını duymuşlardır. Çalışmaya katılan öğrencilerin sayısının sağlık bilimleri dışında, mühendislik ve eğitim fakültesinden daha fazla olmasına karşın bu kavramın duyulmuş olması, toplumda sağlık alanındaki yeni yaklaşımlara olan ilginin yüksek olduğunu düşündürmektedir. İntegratif uygulamaların temelinde geleneksel uygulamalar olup, yaşlı bireylerin çoğunlukla tercih ettiği bilinmektedir.¹⁵ Bunun bir nedeni de ilerleyen yaşla birlikte kronik hastalıkların ve rahatsızlıkların daha sık karşılaşılabildiği olabilmektedir. Nguyen ve ark., ciddi bir kronik hastalığı olan öğrencilerin diğer öğrencilere göre daha fazla TAT kullandığını bildirmişlerdir.¹³ Ayrıca kendi çalışmalarının sonucuna göre, daha önce sağlık sorunu olan ve sağlık merkezine sağlığını korumak için başvuran öğrencilerin TAT kullanmaya daha istekli oldukları gösterilmiştir.¹⁵ İntegratif tıp uygulamalarının kullanılması açısından kadınlar erkeklere oranla daha çok bu yöntemlere ilgi duymaktadır.¹⁶ Çetin'in aktardığına göre, TAT kullanımında sosyodemografik özelliklerde araştırmalarda farklı sonuçlar elde edilmiştir.¹⁷ Bu çalışmada aktarıldığına göre, genç olmak TAT kullanımını etkileyen bir faktördür.¹⁷ Hipertansiyonu olan 347 bireyin katıldığı bir başka çalışmada, hastaların %52'sinin integratif yöntemleri kullandığı, yaş, cinsiyet ve eğitim durumu ile integratif yöntemleri kullanma durumu arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır.¹⁸ Holistik sağlık eğitimi, geleneksel sağlık eğitimi ve cinsel sağlık derslerini alan öğrencilerin karşılaştırıldığı çalışmada Burke, bu derslere katılan öğrencilerin yaş ve cinsiyet dağılımının kampüsteki dağılıma benzer olduğunu saptamıştır.¹⁰

Sağlık bilimleri fakültesi öğrencilerinin bazılarının integratif tıp kavramını duymamış olduklarını ifade etmiş olmaları, bu yeni yaklaşıma sağlık bilimleri alanında derslerde yer verilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu düşünceyi destekleyen

diğer bulgular ise araştırma kapsamındaki gençlerin integratif uygulamaların hastanelerde uygulanması, konu ile ilgili bilgilendirme yapılması, derslerde okutulması hakkındaki görüşleridir. Araştırma kapsamındaki öğrenciler integratif tıp ile ilgili eğitimlerini yetersiz bulmuşlar; en güvenli uygulanacak kuruluşlar arasında fark gözetmediklerini, uygulamadaki imkânların devlet tarafından iyileştirilmesini ve eğitimin güven verici olması açısından uygulamalarında sağlık personelinin bulunması gerektiğini belirtmişlerdir. Nguyen ve ark.nın yaptıkları çalışmada, sağlık merkezine başvurmuş olan üniversite öğrencilerinin %51,9'u TAT konusunda yeterli bilgi alırlar ise şimdiki şikâyetleri için bu yöntemleri kullanacaklarını belirtmişlerdir.¹³

Uğurluer'in çalışmasında, TAT yöntemleri kullanımında bilgi kaynakları arasında ilk sırada arkadaş tavsiyesinin olduğu görülmektedir.¹⁹ Üniversite öğrencileri, akrabaları kullanıyor ise TAT kullanımına karşı daha pozitif tutum göstermektedirler.¹³ Çalışmamızda ise benzer biçimde, integratif yöntemlere daha çok arkadaş/akraba tavsiyesi ve internet yoluyla ulaşıldığı saptanmıştır. Nijerya'da yapılan bir çalışmada da üniversite öğrencilerinin ve akademik personelin %54,4'ünün aile ve arkadaş tavsiyesi ile bitkisel ilaç kullandıkları saptanmıştır.¹⁴

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin, fitoterapi, sıcak ve soğuk uygulamalar, aromaterapi, reiki, biyoenerji, yoga, hipnoz, akupunktur, dua, düşünme ve müzik yöntemlerini duymuş oldukları saptanmıştır. Bu çalışmada, biyolojik temelli uygulamalar arasında fitoterapi en çok kullanılan yöntemdir. Nguyen ve ark.nın, sağlık ve sağlık dışı üniversite öğrencileri ile yaptıkları çalışmada, benzer biçimde vitamin/mineral desteği, diyet/beslenme, bitkisel ilaç ve masaj sırasıyla en sık kullanılan yöntemler olarak saptanmıştır.¹³ ABD'de en fazla fitoterapi yöntemi kullanıldığı, alternatif tedaviler için yılda yaklaşık 27 milyar dolardan daha fazla harcandığı belirtilmektedir.⁶ Bu çalışmada, araştırmaya katılan genç bireylerin yarısı, integratif uygulamalar için bütçe ayırabileceklerini belirtmişlerdir. Çalışmada, öğrencilerin büyük bir kısmı (%94,8) devletin/sağlık kuruluşlarının bu integratif yöntemler için bütçe ayırması

gerektiğini bildirmişlerdir. Nguyen ve ark.nın çalışmasında da sağlık güvencesi kapsamında olması hâlinde TAT yöntemlerini daha fazla kullanmayı istedikleri saptanmıştır.¹³ Burke'in çalışmasında, holistik sağlık dersini alan öğrencilerin TAT yöntemlerine daha olumlu baktığı ve konvansiyonel sağlık derslerini alan öğrencilerin bu yöntemleri daha fazla kullandıkları; TAT kullananların aynı zamanda sigara içmeme, düşük yağlı diyetle beslenme gibi sağlığı koruyucu davranışları benimseyen öğrenciler olduğu saptanmıştır.¹⁰ Çalışmamızda da bazı öğrencilerin kullandıkları yöntemler olmakla birlikte, bu sayı az olduğundan tablo olarak gösterilmemiştir.

Nguyen ve ark.nın çalışmasında da öğrencilerin %77,2'si başvurdukları sağlık merkezinde yazılı broşür okuyacağını, %68,7'si web sitesi olursa inceleyeceğini belirtmiştir.¹³ Bu çalışmada, kadın öğrencilerin erkeklere oranla broşür okumayı daha fazla tercih etmeleri istatistiksel olarak bakıldığında anlamlı bir fark teşkil etmektedir. Çalışmamızda istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamakla birlikte, kızların erkeklere oranla (%98,4) seminer/eğitim/yazılı materyal gereksinimine ihtiyaç duyduğu saptanmıştır.

Çalışmamızda öğrencilerin %37,5'i integratif tıp yöntemlerinin hastanede uygulanmasının çok iyi olacağını, %31,3'ü de en güvenli biçimde uygulanabileceği yerlerin hastane olacağını bildirmiştir. Nguyen ve ark.nın çalışmasında, öğrencilerin %71,2'si doktorların TAT yöntemlerini tavsiye etmesinden memnun olacağını belirtmiştir.¹³ Hastanelerde integratif yöntemlerin uygulanmaya başlanması toplumun beklentilerini karşılama bakımından önemli görülmektedir. Tollefson ve ark., integratif sağlık eğitimi almakta olan öğrenciler üzerinde yaptıkları çalışmada, öğrencilerin yarıdan fazlasının mevcut konvansiyonel/Batı tıbbını yetersiz bulduklarını ve sistemde integratif sağlık konularının yer almasını istediklerini göstermişlerdir.²⁰

Hemşirelik uygulamalarının önemli bir parçasını oluşturan ağrı yönetiminde sıcak uygulama yaygın olarak kullanılan yöntemlerden biridir. Sıcak uygulama diğer tedavilerle birlikte veya tek

başına eklem sertliği, bel ağrısı ve osteoartrit gibi kas-iskelet sistemi problemlerinde sıklıkla kullanılmaktadır.¹ Çalışmamızda da sağlık öğrencilerinin en fazla sıcak uygulamayı duymuş oldukları, soğuk uygulamayı da en fazla sağlık öğrencilerinin "uyguladığı, çevresinde uygulayanlar olduğu ya da fikri olmadığı" ($p<0,05$) saptanmıştır. Sıcak ve soğuk uygulamayı uygulayan öğrenci sayısının çok az olması nedeni ile tabloda birleştirilerek gösterilmiştir. Nguyen ve ark., genel toplumda TAT yöntemlerinin daha çok kronik ağrı ve eklem problemlerinde, öğrenciler arasında ise daha çok stres yönetimi, sağlığı korumak ve soğuk algınlığı semptomları için kullanıldığını bildirmişlerdir. Çalışmamızda uygulanan yöntemlerin hangi amaçla uygulandığı sorulmamıştır. Bununla birlikte sıcak ve soğuk uygulamalar sonucunun elde edilmiş olmasının gençlerin ağrı, eklem rahatsızlıkları gibi nedenlerle bu uygulamaları kullanıyor olabileceğini düşündürmektedir.

Araştırmanın Sınırlılıkları: Toplumdan genç bir kesimin görüşlerinden elde edilmiş verilerin literatüre sunulmuş olması proje konusunun önemli tarafıdır. Kavram olarak çok yeni olması, araştırma kapsamına alınan öğrenci sayısının az olması, öğrencinin kendi bildirimine dayalı ve gönüllülerin alındığı çalışmada hatırlama faktörüne bağlı verilerde bias olasılığı, konu hakkında yapılmış çalışmaların az olması nedeni ile bulguların yeterince tartışılmaması sunulan bu çalışmanın sınırlılıkları arasında yer almaktadır. Ancak, sunulan bu araştırma, Türkiye için alternatif ve tamamlayıcı tıp kavramından, integratif tıp kavramına geçiş döneminde bir başlangıç çalışması olarak ele alınabilmekte ve yeni araştırmaların yapılması için teşvik edebilmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Öğrenciler, sağlığı integratif olarak "bedeni, zihni ve ruhu bütün olarak" hastalığın bu alanları tamamıyla etkilediğini bildirmekte, sağlık sisteminde integratif yöntemlere yer verilmesini önermekte, hastane dışında da güvenle uygulanabileceğini düşünmekte, sağlık güvencesi içinde yer alması gerektiğini, derslerde yer verilmesinin iyi olacağını

belirtmektedirler. Kendileri bu yöntemlere harcamaya yaptıklarını ifade etmektedirler. Bu çalışma, gençler arasında integratif yöntemlere ilgi olduğunu göstermektedir. Öğrencilere ve topluma, integratif tıp ve kullanılan yöntemler ile ilgili yazılı (broşür vb.), sözlü bilgilendirme yapılması yararlı olabilmektedir. Üniversite müfredatları öğrencileri, gelişen küresel toplumda etkili bir şekilde yaşamak ve çalışmak için hazırlamak zorundadır. İntegratif tıp konulu derslerin müfredatta yer alması, hem öğrencilerin kendilerinin hem de toplum sağlığının koruyup geliştirilmesinde yararlı olacaktır. Burke, integratif tıp uygulamalarının sağlık bilimleri ve tıp fakültesi öğrencilerine ve diğer bölümlere seçmeli ders olarak okutulmasını önermektedir.

Teşekkür

Araştırmanın literatür taraması aşamasında, integratif tıp ve integratif hemşirelik konusunda değerli bilgi ve görüşlerini bizlerle paylaşarak katkıda bulunan Sayın Prof. Dr. Nur Şenel (görüşme tarihi: 27/11/2015) ve Sayın Prof. Dr. Nurgün Platin'e (görüşme tarihi: 28/10/2015), araştırmaya katılan öğrencilere teşekkür ederiz.

Finansal Kaynak

Bu çalışma sırasında, yapılan araştırma konusu ile ilgili doğrudan bağlantısı bulunan herhangi bir ilaç firmasından, tıbbi alet, gereç ve malzeme sağlayan ve/veya üreten bir firma veya herhangi bir ticari firmadan, çalışmanın değerlendirme sürecinde, çalışma ile ilgili verilecek kararı olumsuz etkileyebilecek maddi ve/veya manevi herhangi bir destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması

Bu çalışma ile ilgili olarak yazarların ve/veya aile bireylerinin çıkar çatışması potansiyeli olabilecek bilimsel ve tıbbi komite üyeliği veya üyeleri ile ilişkisi, danışmanlık, bilirkişilik, herhangi bir firmada çalışma durumu, hissedarlık ve benzer durumları yoktur.

Yazar Katkıları

Fikir/Kavram: Gülcihan Akkuzu; **Tasarım:** Gülcihan Akkuzu; **Denetleme/Danışmanlık:** Gülcihan Akkuzu; **Veri Toplama ve/veya İşleme:** Gülcihan Akkuzu, Büke Yılmaz, D. Deniz Ün; **Analiz ve/veya Yorum:** Gülcihan Akkuzu, Büke Yılmaz, D. Deniz Ün; **Kaynak Taraması:** Gülcihan Akkuzu, Büke Yılmaz, D. Deniz Ün; **Makalenin Yazımı:** Gülcihan Akkuzu, Büke Yılmaz, D. Deniz Ün; **Eleştirel İnceleme:** Gülcihan Akkuzu; **Kaynaklar ve Fon Sağlama:** Gülcihan Akkuzu, Büke Yılmaz, D. Deniz Ün; **Malzemeler:** Gülcihan Akkuzu, Büke Yılmaz, D. Deniz Ün.

KAYNAKLAR

- Başer M, Taşçı S. Kanıt Dayalı Rehberleriyle Tamamlayıcı ve Destekleyici Uygulamalar. 1. Baskı. Ankara: Akademisyen Kitabevi; 2015. p.285.
- Ilgaz A, Gözüm S. [Importance of health literacy for safe use of complementary health approaches]. DEUFED 2016;9(2):67-77.
- Tiran D. Bailliere's Midwives' Dictionary. 10th ed. Edinburgh: Bailliere's Tindall, Elsevier; 2003. p.333.
- Singer J, Adams J. An exploratory study of the health service managers' role in providing effective integrative health care. Eur J Integr Med 2013;5(1):27-35.
- Somer P, Vatanoglu-Lutz EE. [A legal and ethical evaluation of the regulations on traditional and complementary medicine]. Anatol Clin 2017;22(1):58-65.
- Okanlı A. Tamamlayıcı ve psikosozal terapiler. In: Townsends MC, ed. Özcan CT, Gürhan N, çeviri editörleri. Ruh Sağlığı ve Psikiyatri Hemşireliğinin Temelleri. 6. baskı. Ankara: Akademisyen Kitabevi; 2016. p.218, 221, 238.
- Chan RR, Schaffrath M. Participatory action inquiry using baccalaureate nursing students: the inclusion of integrative health care modalities in nursing core curriculum. Nurse Educ Pract 2017;22:66-72.
- Grant SJ, Frawley J, Bensoussan A. Process of care in outpatient integrative healthcare facilities: a systematic review of clinical trial. BMC Health Serv Res 2015;15:322.
- Little CV. Integrative health care: implications for nursing practice and education. Br J Nurs 2013;22(20):1160-4.
- Burke A. Characteristics of college students enrolled in an alternative health/complementary and alternative medicine course: a cross-sectional comparison. Explore (NY) 2009;5(1): 45-50.
- T.C. Sağlık Bakanlığı, Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Uygulamaları Daire Başkanlığı. Yönetmelikler <http://www.getatportal.saglik.gov.tr/TR,8460/yonetmelikler.html>. Güncelleme Tarihi: 24/11/2014 Erişim Tarihi [5 Şubat 2015]
- Kreitzer MJ, Kligler B, Meeker WC. Health professions education and integrative healthcare. Explore (NY) 2009;5(4):212-27.
- Nguyen J, Liu MA, Patel RJ, Tahara K, Nguyen AL. Use and interest in complementary and alternative medicine among college students seeking healthcare at a university campus student health center. Complement Ther Clin Pract 2016;24:103-8.
- Nworu CS, Udeogaranya PO, Okafor CK, Adikwu AO, Akah PA. Perception, usage and knowledge of herbal medicines by students and academic staff of University of Nigeria: a survey. Eur J Integr Med 2015;7(3):218-27.
- Kreitzer MJ. Integrative nursing: application of principles across clinical settings. Rambam Maimonides Med J 2015;6(2):1-9.
- Turan N, Öztürk A, Kaya N. [A new responsibility in nursing: complementary therapy]. Maltepe Üniversitesi, Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi 2010;3(1):93-8.
- Çetin OB. [The use of complementary and alternative medicine in Eskişehir]. Sosyoekonomi Dergisi 2007;2:90-106.
- Güven ŞD, Muz G, Ertürk NE, Özcan A. [Use of complementary and alternative treatment in the patients with hypertension]. Balikesir Sağlık Bil Derg 2013;2(3):160-6.
- Uğurluer G, Karahan A, Edirne T, Şahin A. [The prevalence and causes of the use of complementary and alternative medicine in patients treated at an outpatient chemotherapy unit]. Van Tıp Dergisi 2007;14(3):68-73.
- Tollefson M, Wisneski L, Sayre N, Helton J, Matuszewicz E, Jensen C. Integrative healthcare: an exploration of students who choose this undergraduate major. J Altern Complement Med 2016;22(2):166-70.